

## **Gaius Valerius Diocletianus Dönemi Siyasi Olaylarının Sikkeler Üzerindeki Yansıması**

Gülşah YILDIZ<sup>1</sup>

### **Öz**

Gaius Valerius Diocletianus Dönemi, Roma İmparatorluğu'nun siyasi, toplumsal ve ekonomik sorunlar içerisinde olduğu bir dönemdir. Bu süre zarfında, imparatorluğun pek çok bölgesinde savaşlar ve siyasi sorunlar devam etmiştir. Çalışmada, dönemin siyasi olaylarının sikkeler üzerindeki yansıması incelenecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Diocletianus, Maximianus, Galerius, Constantius, Tetrarşi

### **Reflection of Political Events of the Gaius Valerius Diocletianus Period on the Coins**

#### **Abstract**

The period of Gaius Valerius Diocletian, when the Roman Empire was in political, social and economic problems. During this time, wars and political problems had continued in many parts of the empire. In this study, the reflection of the political events of the period on the coins will be examined.

**Keywords:** Diocletianus, Maximianus, Galerius, Constantius, Tetrarchia

#### **Giriş**

Diocletianus Dönemi, M.S. 235- 284 yılları arasında yaşanan ve III. Yüzyıl Krizi olarak bilinen askeri anarşi altındaki karışıklıkların sonuna denk gelmektedir. Bu dönem, Roma İmparatorluğu'nun ekonomik, toplumsal, siyasi ve yönetsel olarak parçalanmanın eşiğinde olduğu bir dönemdir. Avrupa'nın kuzeyinden gelen barbar kavimlerin varlığı, doğu sınırlarında Sasaniler'in bulunması; bu kaos ortamında ise sınır güvenliğinin kaybedilmesinin ardından yaşanan savaşlar nedeniyle görülen yönetimdeki askeri hakimiyet ile beraber imparatorluk büyük bir çıkmazın içine girmiştir. Lejyon ve praetorlar tarafından seçilen imparatorların uzun süreli hüküm sürmemeleri veya askerler tarafından suikaste uğramalarının sonucu olarak artan

---

<sup>1</sup> Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. E-Posta: gulsah1yildiz@gmail.com

otorite boşluğu, Diocletianus Dönemi'ne kadar devam etmiştir. Sasanilerin güçlenerek Valerianus Dönemi'nde Roma İmparatorluğu ile mücadele içine girmesinin ardından Valerianus'un I. Şapur'a esir düşmesi, bu otorite boşluğunu arttıran en önemli olay olmuştur.<sup>2</sup>

### 1. Diocletianus Dönemi Politik Gelişmeleri

Diocletianus M.S. 268 yılında imparator Gallienus'un ölümünden sonra imparatorluk gücüne ulaşabilen *Illyria*'lı askerlerden biridir. İmparator ilan edilmeden önceki son imparator olan Carus'un (282-283) oğulları Carinus ve Numerianus döneminde gerçekleşen taht mücadelelerine tanıklık etmiştir.<sup>3</sup>

Carinus ve Numerianus'un taht mücadelesinin ardından Numerianus ölmüş ve Carinus Doğu'da bulunan lejyonlar tarafından 1 Nisan 284 yılında imparator ilan edilmiştir. Carinus ve Diocletianus güçleri ise bugün Belgrad yakınlarında bulunan *Margus* (Orosje) mevkiinde karşılaşarak taht mücadelesine girmişlerdir. 285 yılında gerçekleşen Margus Savaşı, Carinus'un kendi subaylarından biri tarafından öldürülmesi ve ordusunun Diocletianus tarafına geçmesi ile Diocletianus tarafından kazanılmış; Carus, Numerianus ve Carinus'un anıları lanetlenmiştir. Carus ve Numerianus'un ölümünden *Praetor Praefectus*'u *Aperius*'u sorumlu tutan askerler, praetor muhafızları komutanı olan Diocletianus'u imparator ilan etmişlerdir. Diocletianus'un imparatorluğu Carinus ile gerçekleştirdiği Margus Savaşı'nın ardından ordusunun kendisine bağlılık yemini etmesi ile başlamıştır.<sup>4</sup>

Diocletianus, bu karşılaşmanın hemen öncesinde ise Maximianus'u 1 Nisan 285 yılında *caesar* ilan etmiş ve olası bir iktidar gaspının önüne geçmeye çalışmıştır.

---

<sup>2</sup> C. Freeman, Mısır, Yunan ve Roma: Akdeniz Uygarlıkları. İstanbul 2003, 502.

<sup>3</sup> Carus M.S. 282-283 yılları arasında hüküm sürmüş önemli imparatorlardan biridir. Senatonun onayını almak için uğraşmayan ilk imparatorudur. Bu imparatorluk tarihi açısından önemli bir olaydır. Çünkü sınır bölgelerini Roma için terketmek zorunluluğundan kurtulmuş oluyordular. Ayrıca oğullarını *caesar* ünvanı ile yardımcılarını tayin etmeyi denemiştir. Daha sonra Diocletianus'un veraset sistemini düzenlemesi ile gerçekten hayata geçirilecek bir sistemin öncüsü olmuştur. Babasının ölümünden sonra M.S. 283-285 yılları arasında imparator ilan edilen Carinus'un küçük kardeşi Numerianus, Sarmatlara karşı düzenlenen bir sefer sonrasında, yurda dönerken tahrıtevanında ölü bulunmuştur ve Carinus imparator olmuştur. Bkz. Charles Freeman, Mısır, Yunan ve Roma: Akdeniz Uygarlıkları, Dost Yayınevi, İstanbul 2018, 550.

<sup>4</sup> O. Tekin, Eski Yunan ve Roma Tarihi'ne Giriş, İstanbul 2016, 287.

Aynı zamanda Maximianus'u *Gallia*'da ayaklanan *Bacaudae*'lerin<sup>5</sup> ayaklanmasına karşı görevlendirmiştir. Bu seferin asıl amacının bir ayaklanmayı bastırmaktan ziyade *Ren* sınırına konuşlandırılan bu askerlerin varlığının daha sonraki istilalar için bir engelleyici unsur olması gerektiğidir.<sup>6</sup>

Yoğun savaş ve seferlere sahne olan 285 yılı, geniş bir coğrafyaya yayılan Roma İmparatorluğu'nun tek bir hükümdar tarafından yönetilemeyeceğini göstermiştir. Diocletianus, *principatus* olarak adlandırılan sistemden, *dominatus* adı verilen ve imparatorun mutlak yönetiminin varlığını tartışmasız kabul eden bir sistemi benimsemiştir. Fakat Diocletianus, imparatorluğun mutlak hakiminin belirlendiği bu sistemde, Roma topraklarını tek başına yönetemeyeceğinin de farkındadır. Bu nedenle, M.S. 286 yılında, askeri ve idari alanda güvendiği Maximianus'a *augustus* ünvanı vererek, imparatorluğun yönetimine ortak etmiştir. Maximianus *augustus* ilan edildiği 286 yılının devamında, Roma topraklarının sınır güvenliği için *Gallia* ve *Ren* kıyılarında savaşmış, Diocletianus ise M.S. 285 yılında Sarmatlar'ı Tuna Nehri yakınlarında yenmiştir. Sarmatlar'ın M.S. 288-289 yıllarında tekrar isyan etmesi üzerine, Diocletianus ve Maximianus ordularını birleştirerek Sarmatlar'ın isyan girişimini bastırmıştır. Sarmatlar ile gerçekleştirilen savaşların ardından Diocletianus, *Sarmaticus Maximus* ünvanı almıştır.<sup>7</sup> Bu süre zarfında Diocletianus'un uğraştığı bir diğer sorun ise *Britannia*'da kendini Augustus ilan eden Carasius'tur. Carausius, Maximianus tarafından *Britannia* ve *Gallia* kıyılarına Saxon ve Franklar tarafından gerçekleştirilen akınlarla mücadele etmesi için görevlendirilen Galya asıllı bir ordu komutanıdır. M.S. 286 yıllarında Frank ve Saxon'lara karşı elde ettiği zaferleri Roma ile paylaşmaya yanaşmayan Carasius'a, bu tarihlerde Diocletianus ve Maximianus tarafından cephe alınmadığı, sikkeler üzerinden izlenebilmektedir.<sup>8</sup>

M.S. 286 yılında, Suriye'ye bir sefer düzenlemiş ve Persler ile diplomatik ilişkilerde bulunulmuştur. Bu seferin asıl amacı ise Roma'nın kontrolünde olan

---

<sup>5</sup> Kanun tanımazlıkları, yıkım ve yağmalarıyla beraber kötü bir şöhrete sahip olan *Gallia* köylüleriydi. Genelde bu çetelerin yerlerinden edilmiş köylüler ve ordu firarilerinden oluştuğu, *Ren* Nehri'nin dört bir yanından gelen kabilelerin istilaları ile zor duruma düşmüş, çaresiz insanlardan oluştuğu düşünülür. Liderleri ise Amandus ve Aelianus'tur. Bkz. P., Southern, Roman Empire from Severus to the Constantine, New York 2001, 137.

<sup>6</sup> Southern 2001, 138.

<sup>7</sup> M. Bunson, Encyclopedia of the Roman Empire, New York 2002, 94.

<sup>8</sup> P. H. Webb, The Roman Imperial Coinage, C.5., B. 2., London 1972, s. 550.

Ermenistan'ın Persler tarafından akına maruz kalmasıdır. Roma'nın Armenia'daki konumunu güçlendirmek adına Suriye sınırı yeniden düzenlenir ve Armenia Kralı III. Tiridates ile Persler'e karşı barış ittifakı gerçekleştirilmiş ve Diocletianus'un yardımları ile Persler Armenia'dan çıkarılmıştır.<sup>9</sup>

M.S. 290 yılına gelindiğinde, Arap kabilelerine karşı sefer düzenlenmiştir. Bu seferin amacı ise Sasani istilalarının meydana geldiği bu dönemde *Palmyra* tarafından meydana gelen Yakın Doğu'nun fethinin ardından imparatorluğun doğu sınırlarının savunmasının düzenlenmesinin gerekliliğidir. Bu dönemde kervan sahipleri tarafından kullanılan doğu sınırı, Kızıldeniz'den Fırat Nehri'ne uzanan bir yol ile belirlenmiştir. Bu yolun büyük bir kısmı imparator Traianus tarafından inşa edilmişti fakat Mısır'dan İran'a kadar olan yolun kuzey bölümü, Diocletianus tarafından tamamlanmıştır. Diocletianus tarafından tamamlanan ve *Diocletiana Strata* adını alan yolun amacı, Araplar'ın göç trafiğini kontrol etmektir. 290 yılının sonunda, İmparatorluk Britannia'da hala devam eden Carausius rejimi dışında iki imparatorun kontrolü altına girmiştir. Diocletianus ve Maximianus, kendilerinden önce hüküm süren imparatorlardan daha uzun süre tahtta kalmışlardır. Devam eden sorunlara rağmen, kendileri ve dayanışmaları adına imparatorluğun hizmetindeki başarıları ilan etmenin zamanının geldi düşünülmüş ve M.S. 291 yılı askeri başarıların ve yönetimde yaşanan istikrarın kutlama yılı olarak ilan edilmiştir. Fakat buradaki en önemli husus, festivallerin Roma'da değil, Milano'daki potansiyel sorunlu bölgelere daha yakın yerde gerçekleştiriliyor olmasıydı. Bu durumun sebebi ise, daha önce de belirtildiği gibi büyüyen imparatorluk sınırlarının güvenliğini korumak ve herhangi bir sorun yaşanmasını önlemektir.<sup>10</sup>

Diğer bir yanda M.S. 297 yılında gerçekleşen Aleksandreia'da *Achilles* ve Domitianus isyanını ise Diocletianus bastırarak, kenti ele geçirmiş ve gasıpları öldürmüştür. Aynı yıllarda Maximianus, Kuzey Afrika'da bulunan ve *Numidia* topraklarına saldıran, *Mauretania*'daki *Quinquegentanei* kabilesi ile savaşmış ve toprakları kurtarmıştır. Thebes yakınlarındaki Mısır şehirleri *Busiris* ve *Coptos*, isyan eğilimi gösterdiklerinde Diocletianus onlara karşı bir sefer düzenlemiştir. Fakat daha

---

<sup>9</sup> Southern 2001, 144.

<sup>10</sup> Southern 2001, 145.

sonra tekrar ayaklandıklarında, Diocletianus *Achilles* de dahil olmak üzere çoğu isyancı öldürülmüştür.<sup>11</sup>

Bu dönemde imparatorluk üzerinde önemli bir güç, *Sasani İmparatorluğu*'dur. Sasani İmparatoru *Narses*'e karşı, Galerius gönderilmiştir ve Narses mağlup edilerek başkent *Ktesiphon* şehri ele geçirilmiştir. Diocletianus, Narses'in karısı, çocukları ve kız kardeşlerini esir olarak almış ve hatta Narses yapılan anlaşma sonrası, Diocletianus ve Galerius'a heyetler göndererek ailesinin teslim edilmesini ve barış anlaşması imzalanmasını istemiştir. Daha sonra yapılan ağır bir antlaşma ile Narses barış şartlarını kabul etmek durumunda kalmıştır.<sup>12</sup>

Diocletianus Dönemi'nde başlayan Tetrarchia sistemi, (dörtlü yönetim), aslen M.S. III. yüzyıldaki siyasi, ekonomik ve toplumsal gerilemenin bir sonucudur. Principatus yönetimi, III. Yüzyıl krizleri boyunca sekteye uğrayınca, bu durum yeni dönemin bir takım reformlar serisine tanıklık etmesine neden olmuştur. İmparator *Commodus* ile beraber siyasi ve askeri yönetim krizlerine ekonomik ve toplumsal krizlerde eklenmiştir. Augustus öncesi dönemde görülen Roma merkezli siyaset, sınırlarda görülen yoğun barbar saldırıları sarsılmıştır. Bu dönemde ise, baskın sistem askeri anarşi olmuştur. Bu dönemde askerlerin yönetimde etkin olmalarından ötürü, başa geçen asker imparatorların sayısında da artış görülmektedir.<sup>13</sup> Sayıların fazla olması, sürekli bir iktidar havasının oluşmasını engellemiştir.<sup>14</sup>

Bu yeni yönetim biçiminde, varolan iki *augustus*'un her birisinin yanına bir *caesar* eklenmiştir (Res.1). Diocletianus *caesar*'ı Galerius ile imparatorluğun Doğu yarısında hüküm sürerken, Maximianus ise *caesar*'ı I. Constantius ile beraber Batı kısmının yönetimini almıştır.<sup>15</sup> Dörtlü yönetimin asıl amacı, ortaya çıkan krizlere daha hızlı müdahale edebilmek ve yönetebilmektir. İki *augustus* ve iki *caesar*'in oluşturduğu tetrarchia sistemindeki uyumlu yönetimin başında her zaman Diocletianus bulunuyordu. Bu bölünmenin asıl amacı, imparatorluğun topraklarını ikiye bölmek

---

<sup>11</sup> Zonaras The History of Zonaras: From Alexander Severus to the Death of the Theodosius the Great (Çev: T. M. Banchich, E. N. Lane). Routhledge 2008, 65.

<sup>12</sup> Tekin 2016, 290.

<sup>13</sup> Kienast 2017, 183-266. Burada asker imparatorlar kronolojisi ayrıntılı olarak verilmektedir.

<sup>14</sup> Bu dönem imparator olan sivil karakterli yöneticilerden olan Tacitus ise M.S. 275-276 yılları arasında imparator olarak kalabilmiştir.

<sup>15</sup> Buradaki amaç, *augustus*'ların ölümü halinde, imparatorluğun hükümdarsız kalmaması ve *caesar*'ların, *augustus*'ların yerine geçmesiydi. Böylece, siyasi otorite boşluğu doğmadan, *augustus* olan *caesar*'ların yerine, yine *caesar*'lar seçilebilecekti. Tekin 2016, 208-209.

değil, tehlikelere karşı gösterilecek karşı savunmanın paylaşılmasıydı. Augustus Dönemi'nden itibaren görülen *principatus* anlayışı, yerini yeni ve sıkı bir rejim olan *dominatus*'a bırakmıştır. Principatus döneminin sona erdiğinin bir göstergesi de, Diocletianus'un göreve başlamadan önce Roma'ya uğramamasıdır. Roma'ya ilk gidişi ise imparatorluğunun 20. yılının kutlandığı M.S. 303 yılındaki *vicennalia* şenlikleri sırasında gerçekleşmiştir.<sup>16</sup>

Diocletianus ve Maximianus, uzun ve yorucu iktidar yıllarının ardından imparatorluğun yönetimini caesar'lara bırakarak, tahttan feragat ettiler. M.S. 305 yılında tahttan feragat ettiklerini bildirdiler ve Constantius ve Galerius augustus'luğa yükseldi. Kendilerine caesar olarak Severus ve Maximinus'u seçtiler. Batı'da Constantius ve caesar'ı Severus; doğuda ise Galerius ve caesar'ı Maximinus Daia ile hüküm sürmüştür. Maximianus'un M.S. 310 yılında Marsilya'da intihar ettiği veya öldürüldüğü düşünülmektedir. Diocletianus ise M.S. 313 yılında ölmüştür.

M.S. 303 yılında artık bir barış ortamı hakimdi ve Diocletianus ve Maximianus, 20 yıllık iktidarlarını kutlamak adına, Roma'ya kendileri adına yapılan *vicennalia* şenliklerini kutlamaya gitmişlerdir.

## 2. Diocletianus Dönemi Siyasi Olaylarının Sikkeler Üzerindeki Yansıması

Tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen olay ve olguların izlenebildiği yazılı ve yazısız pek çok arkeolojik kaynak bulunmaktadır. Bu arkeolojik kaynaklar içerisinde bulunan sikkeler, darp edildikleri yılların önemli olaylarının izlerini taşımaktadır.

### **Kat. No.1:**

Sikkenin ön yüzünde, Diocletianus'un büstü bulunmakta ve arka yüzde ise Herkül'ün ayakta durarak aslanı boğduğu sahne betimlenmektedir. M.Ö. 289 yılının Diocletianus'un erken imparatorluk yıllarına denk gelmesi ve Herkül'ün ilk görevi olan aslanı ile savaş halinde betimlenmesi önemli bir noktadır. Çünkü Diocletianus'un imparator olduğu zaman ilk görevi, imparatorluğun düşmanlarına karşı savaştır. Bu nedenle Herkül ve Diocletianus'un görevleri birbirleri ile ilişkili olmuştur. Sikke

<sup>16</sup> Avil 1993, 141.

üzerinde bulunan VIRTVTI AVG lejantı ise erdemi temsil etmekte ve Diocletianus ile özdeşleştirilmektedir.

Kat. No.1’de betimlenen imgenin ait olduğu mitos, Herkül’ün ilk görevlerinden biri olan Nemea aslanını yendiği mücadele sonrasında, aslanın postunu yüzmek için girdiği çabanın ardından ilahi bir güç olarak Athena ortaya çıkıp ve Herkül’e postu yüzmesi için yardım etmesi ile devam eder. Burada, Herkül’ün aldığı ilahi yardım ile görevini yerine getirmesi ile Diocletianus’un kendini Herkül ile özdeşleştirerek aldığı ilahi gücün birleştirildiği düşünülebilir. Çünkü Diocletianus’un imparator olduktan sonraki ilk görevi, imparatorluğu girdiği siyasi ve toplumsal girdaptan kurtarmaktır.

**Kat. No. 2-3:**

Yunan Panteonu’nun baş tanrısı olan Zeus’un, Roma’daki karşılığı Jupiter’dir. Jupiter’in Titanlar ile olan savaşına atıfta bulunan bu iki sikkenin arka yüzünde Jupiter, titanı devirmiş ve elinde bir şimşek demeti tutmaktadır. Burada, Diocletianus’un ön yüzde bulunmasından ötürü Jupiter Diocletianus’u, titanlar ise imparatorluğun düşmanlarını temsil etmesi olarak önerilebilir.

**Kat. No. 4:**

Diocletianus’un, Carinus ile yaşanan Margus Savaşı’ndan sonra imparatorluğun yönetimini ve sınırlarını kontrol altına almak amacıyla Maximianus’u *augustus* olarak ilan etmiştir. Arka ve ön yüzlerde imparatorların betimlenmesi ve 285 yılına tarihlenmesi devlet yönetimini bölüştüklerinin bir betimidir.

**Kat. No. 5:**

İmparatorluğun Diocletianus ve Maximianus yönetim paylaşımı yapılmasının ardından Diocletianus Doğu, Maximianus ise Batı’ya yönelerek sefere başlamışlardır. 5 numaralı bu sikkede Tanrıça Sole bulunmaktadır.<sup>17</sup> Arka yüzde bulunan Sol tanrısı, Roma’da bulunan güneş tanrısıdır. Sikke üzerinde bulunan ORIENS ise Diocletianus’un Doğu’da başarı ile gerçekleştirdiği başarılı savaşların propagandist bir imajı olarak düşünülebilir.

**Kat. No. 6:**

M.S. 288-289 yılları arasında Diocletianus ve Maximianus’un devletin ve doğu ve batı sınırlarını kontrol etme amaçlı olarak seferlere başlamışlardır. Bu yıllarda,

---

<sup>17</sup> L. Frothingham, Diocletian and Mithra in the Roman Forum. AJA 18, 146-155.

imparatorluk için büyük bir risk olarak görülen Sarmatlar'a karşı sefer düzenlenmiştir. Daha sonra üç kere daha gerçekleştirilecek seferlerin ilki olan bu seferde, başarıyla sonuçlanmıştır. Zafer sikke üzerinde VICTORIA AVVG lejantı ve arka yüzde Diocletianus ve Maximius Zafer Tanrıçası'nın eli temsil edilmiştir.

**Kat. No. 7:**

Sikkenin ön yüzünde Diocletianus ışın taçlı büstü ile sağa bakarken betimlenmiştir. Arka yüzde ise ADVENTVS lejantı ile ata binmiş Diocletianus ve Maximianus at sürmektedirler. Bu tarihler, Arap kabilelerine karşı sefer düzenlendiği seferlerin başladığı tarihlerdir. Bu tarihlerde, İmparatorluk Britannia'da hala devam eden Carausius rejimi dışında iki imparatorun kontrolü altına girmiştir.

**Kat. No. 8:**

Sikkenin ön yüzünde ışın tacı Diocletianus büstü bulunmaktadır. M.S. 290-291 yılına tarihlenen sikkenin arka yüzünde SAECVRIT PERP veya SECVRIT PERP lejantlı ve Securitas'ın bol bir kıyafet içerisinde bir elinin başında, sol elinin ise sütuna yaslanır bir şekilde durduğu görülmektedir. Bu sikke, Arap kabilelerine ve Britannia'da devam eden Carausius rejiminin kontrol altına alınmasının ardından devam eden sorunlara rağmen, kendileri ve dayanışmaları adına imparatorluğun hizmetindeki başarıları ilan etmenin zamanının geldiğini düşündüklerinin bir göstergesi olarak düşünülmektedir. Sikkenin, bu dönem içerisinde barış, huzur ve güvenin sağlandığını belirttiği önerilebilir. Securitas'ın elini sütuna dayaması ise, güven içerisinde olunduğunun bir imajı olarak düşünülebilir.

**Kat. No. 9-10-11:**

Bu sikke grubu Diocletianus'un imparatorluğunun ilk dönemlerinde önemli bir sorun haline gelen Carausius'un Gallia Bölgesi'ndeki imparatorluk iddiasının ardından kendisi tarafından Maximianus adına bastırılan sikkelerdir. Sikkede bulunan PAX AVGGG lejantının üç G harfi, üç augusti anlamına gelmekte ve Carausius ve kardeşleri Maximianus, Diocletianus'u simgelemektedir. Fakat, ilk bölümde bulunan siyasi çerçevede de belirtildiği gibi, Diocletianus ve Maximianus'un kendisini augustus olarak kabul ettiklerine dair bir bilgi yoktur. Hatta M.S. 293-294 yıllarında Diocletianus'un kurduğu tetrarchia sisteminin içerisindeki yöneticilerden birisi de



olamamıştır.<sup>18</sup> 10 numaralı sikke de, Carausius'un aynı iddia ile bastırıldığı bir sikkedir. 11 numaralı sikke ise Carausius'un öldürülmesinin ardından Allectus'un, kendini imparator olarak betimlediği görülmektedir. Fakat bu sikke üzerinde, Carausius'un yaptığı gibi Diocletianus ve Maximianus'a karşı herhangi bir barış iddiası, birlik göstergesi yoktur. Bu nedenle, M.S. 296 yılında caesar olan Constantius Allectus'u yenerek Britannia'yı geri alacaktır.

**Kat. No. 12:**

Sikkenin ön yüzünde yaprak taçlı Diocletianus büstü, arka yüzde ise C-OMIT-ATVS-AV- GG lejantı ile at süren Diocletianus ve Maximianus bulunurlar. M.S. 294-295 tarihli sikke, Roma'da darbedilmiştir ve Maximianus ve Diocletianus'un seferlere karşı dayanışma içerisinde olduklarının propagandasının yapıldığı düşünülmektedir.

**Kat. No. 13:**

Sikkenin ön yüzünde Diocletianus ve Maximianus'un büstleri, arka yüzde ise Diocletianus ve Constantius'un büstleri birbirine dönük şekilde durmaktadır. Diocletianus'un her iki yüzde de bulunması, tetrarchia sisteminin hâkim olmasına rağmen, baskın gücün Diocletianus'un elinde olduğunun göstergesi olarak sayılabilir. Bu imaj ve yüzlerinin birbirlerine dönük olması, dönemin başka arkeolojik kaynakların rölyeflerine de yansımıştır. Klasik geleneğin giderek soyutlanan, sembolik ve katı temsiller lehine reddinin Bizans sanatının temel özellikleri haline gelmesine örnek olarak sayılan bu ikonografide, onu yeni dördü siyasi ideoloji ve işbirlikçiler arasındaki concordia (uyum), similitudo (benzerlik) ve kardeşlik gibi en önemli temalarıyla ilişkilendirir.<sup>19</sup> Trier M.S. 293-294 yıllarında Constantius'un tetrachia'nın ilan edilmesinden sonra bulunduğu kentti. Bu nedenle sikke üzerinde, beraberlik imajı verildiği düşünülebilir.

**Kat. No. 14-15-16-17:**

Dört adet sikkede görülen, tetrarchia'nın oluşturulmasının ardından görev bakımından ikiye bölünen imparatorlukta askeri müdahaleye ihtiyaç duyulan bölgelerden biri olan ve Tuna hattında bulunan Sarmatlar'a karşı düzenlenen seferin ardından alınan zafer VICTORI-A SARMAT, VIRTVS-MILITVM lejantı ile temsil edilmiştir. Sikkelerin

<sup>18</sup>Brennan, P., Turner, M., Wright, N. L., Face of Power: Imperial Portraiture on Roman Coins. Australia 2007, 59.

<sup>19</sup> Ayrıntılı bilgi ve örnek için Bkz. Ağtürk 2018, 420.

ön yüzünde katalog sırasıyla Diocletianus, Maximianus, Constantius ve Galerius'un bulunması, *tetrarchia* sisteminin getirdiği yönetim ortaklığının temsilidir. Arka yüzde ise dayanışmayı temsil etmesi açısından *augustus*lar Diocletianus ve Maximianus, *caesar*lar Constantius ve Galerius'un beraber bir şekilde tripod üzerinde kurban sahnesinin olması ise, beraber elde edilen başarıya karşı gerçekleştirilen bir ritüelin sahnesidir.

Burada bulunan üç sikkenin arka yüzünde betimlenen kale kapısı (camp gate) Diocletianus Dönemi'nde ortaya çıkan ve Erken Ortaçağ Avrupası'ndaki sikke tasarımlarında kullanılmaya devam etmiştir. Hill, burada bulunan betimin *Castra Praetoria*<sup>20</sup>'yü temsil ettiğini belirtmiştir. Bianchi Bandinelli ise Geç İmparatorluk Dönemi sanatının bazı tarz değişikliklerini M.Ö. III. yüzyıldan itibaren askeri imparatorların devlet yönetiminde etkin olması ile Roma'nın merkeziyetçiliğini kaybederek eyaletlere kaymasına bağlamaktadır. Bandinelli araştırmaları sonucunda, Roma sanatı ile *pleblere* ait sanat arasındaki ilişkilerin güçlü olduğunu farketmiştir. Bu durumu, Geç Roma sanatında eyalet sikkeleri üzerinde yerel mimari temsilin görülmesine bağlamıştır. Ayrıca, bir propaganda aracı olarak, güvenliği temsil ettiği de düşünülmektedir.<sup>21</sup>

#### **Kat. No. 18:**

Diocletianus'un oluşturduğu otonom güç sistemi sırasında, Britannia ve Gallia sahillerine, Saxon ve Franklar tarafından gerçekleştirilen akınlara karşı görevlendirilen Carausius bu isyanı bastırmıştır. Fakat hemen ardından kazandığı üstünlüğü imparatorluk ile paylaşmamış ve M.S. 286 yılında kendisini imparator ilan etmiştir. Bu durum, Diocletianus'un imparatorluğunun ilk yıllarına denk gelmektedir. Diocletianus ve bu kaos döneminin önüne geçmek için *augustus*'u olarak atadığı Maximianus'un bu sikke üzerinde Carausius ile beraber betimlenmesi, Carausius'a karşı gerçekleştirilecek savaş öncesi, Diocletianus'un kendisine cephe almadığını göstermektedir. Britania'da yaşanan ve Carausius'un kendisini imparator ilan

---

<sup>20</sup> *Castra Praetoria*, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde praetor muhafızlarının Roma dışında bulunan askeri üstlerine verilen isimdir.

<sup>21</sup> N. T. Elkins, A Note on Late Roman Art: The Provincial Origins of Camp Gate and Baldachin Iconography on the Late Empiral Coinage. *American Journal of Numismatic* 13, 283-302. 2013, 285.

etmesinden sonra basılan bu sikkelerde, CARASIVS et FRATRES SUI, kardeşleri ile hüküm sürdüğünü ve onlarla kendini eşit gördüğünü belirtmeye çalışmıştır.

**Kat. No. 19:**

Tetrarchia, planlı olarak oluşturulmuş bir yönetim sistemi değil, M.S. 283-296 yılları arasında çıkabilecek muhtemel yönetim krizleri ve taht gasplarını ve askeri krizleri önleme amaçlı yapılmış bir yönetim ortaklığı olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun sikkelerin üzerinde bulunan CONCORDIA AUGUSTORUM-MILITUM<sup>22</sup> lejantı ile propagandası yapılmıştır.

**Kat. No. 20:**

Bu sikke M.S. 294 yılı *tetrarchia*'nın ilan edildiği ve Kat. No. 6-7-8-9 numaralı sikkelerde olduğu gibi arka yüzde Diocletianus, Maximianus, Constantius Chlorus, Galerius'un VIRTUS MILITVM lejantı ile askerlerin fazileti anlamına gelen birliği temsil etmektedir. Çünkü bu yıllar, Diocletianus, Maximianus, Constantius Chlorus, Galerius'un Roma İmparatorluğu'nu tehlikeden kurtarmak için giriştiği askeri müdahaleleri temsil etmektedir.

**Kat. No. 21:**

Ön yüzünde defne taçlı Diocletianus'un bulunan sikkenin arka yüzünde PROVIDENTIA AVGG lejantı bulunmaktadır. Bu lejant imparatorun öngörüsü anlamına gelmektedir. Açık kapılı kalenin betimlendiği sikkelerde görülen bir lejanttır. Kale kapısının açık olması güvenli bir imparatorluk döneminin yaşandığının imajıdır.

**Sonuç**

Diocletianus Dönemi, siyasal ve toplumsal açıdan incelendiğinde Roma İmparatorluğu'nun III. Yüzyıl krizlerinden sonra ve imparatorluğun Doğu ve Batı olarak bölünmesinden önceki en önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönem kronikler, antik kaynaklar ve çağdaş çalışmalar bazında incelenmiş ve çalışmalar dönemin önemli bir reform içermesinden dolayı da ayrı bir bakış açısı ile incelenmiştir.

---

<sup>22</sup> S. Velez, The Pre-form CONCORDIA MILITVM, Antoniniani of Maximus: Their Problematic Attribution and Their Role in Diocletian's Reform of the Coinage. *American Journal Numismatic* 2014(26), 240.

Dönemin arkeolojik malzeme üzerinde de önemli izleri mevcuttur. Bu izler, dönemin Britannia hakimiyeti ve Britannia ile yaşadığı siyasi, yönetsel krizlerinin sonucu olarak Ren nehri yakınındaki kalelerde, Roma ve siyasi hakimiyetin ulaştığı bölgelerdeki kabartma, rölyef ve plastik eserlerde incelenmektedir. Bu çalışmada ise, antik dönemin önemli bir kitle iletişim aracı olan imparatorluk sikkeleri üzerinde bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Diocletianus Dönemi'nin içerdiği değişim; yaşanan siyasi ve toplumsal krizler, ekonomi, yönetsel ortaklık döneme özgü karakteristik özelliklerdendir. Çalışmada, Diocletianus başta olmak üzere Maximianus, Galerius ve Constantius'un gerçekleştirdiği savaşlar tarihsel süreç kronolojik açıdan incelenerek, siyasi dönemin sikkeler üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın önemli sonuçlarından biri, yönetim ortaklığı adı altında tetrachia sisteminin, Diocletianus'un önderliğinde gerçekleştirildiği bilgisi, sikkelerin ön yüzünde çoğunlukta kendisinin bulunması ve çağdaş-antik çalışmalar ile desteklenmiştir.

Askeri anarşi döneminden sonra başa geçen Diocletianus'un yönetime ortak olarak seçtiği kişilerin de kendisi gibi askeri geçmişe sahip olan askerler olması, soydan kaynaklı gelecek bir taht gasbını önleme amaçlı girişimi olarak düşünülebilir. Bir denge sağlama çabasına girdiği düşünülen Diocletianus'un dönem içerisinde gerçekleştirdiği hamleler sikke üzerinde de izlenebilmiştir.

Dönem içerisinde gerçekleştirilen seferler ve düşmanlara karşı bir olduklarını gösterecek propaganda da sikke üzerindeki persifikasyonlar ve lejantlardan izlenebilmektedir.

#### KAYNAKÇA

- Ağtürk, T., Ş (2019). A new Tetrachia Relief from Nicomedia: Embracing Emperors. *AJA* 122, 411-426.
- Aurelius, (1994). *De Caesaribus* (H. W. Bird, Çev.) Liverpool.
- Avil, C. (1993). *The Later Roman Empire: AD 284-430*. London.
- Banchich, T. M. ve Lane, E. N. (2008). *The History of Zonaras: From Alexander Severus, to the Death of the Theodosius the Great*. New York.
- Bowman, A.K. (2005). *Diocletian and the First Tetrachy, A.D. 284-305*. England: The Cambridge Ancient History.
- Bunson, Mathew (2002). *Encyclopedia of the Roman Empire*. New York: Facts of File.
- Brennan, P., Turner, M., Wright, N. L., (2007). *Face of Power: Imperial Portraiture on Roman Coins*. Australia.
- Elkins, N. T. (2013). A Note on Late Roman Art: The Provincial Origins of Camp Gate and Baldachin Iconography on the Late Empiral Coinage. *American Journal of Numismatic* 13, 283-302.
- Freeman, C. (2018). *Mısır, Yunan ve Roma: Akdeniz Uygarlıkları*. İstanbul.

- Frothingham, L. (1914). Diocletian and Mithra in the Roman Forum. *AJA* 18, 146-155.
- Keinast, D., Eck, W., Heil, M., (1977). *Römische Kaisertabelle: Grundzüge einer Römischen Kaiserchronologie*. Darmstadt.
- Klawans Z., (1959). *Reading and Dating Roman Imperial Coins*. Wisconsin.
- Kolb, F. (1987). *Diocletian und Die Erste Tetrachie*. Berlin. New York, Walter de Gruyter.
- Percy, H., E. Sydenham, H. Mattingly, (1972). *Roman Imperial Coinage*. London.
- Southern, P. (2001). *Roman Empire from Severus to Constantine*. New York.
- Tekin, O. (2016). *Eski Yunan ve Roma Tarihi'ne Giriş*. İstanbul.
- Velez, S. (2014). The Pre-form CONCORDIA MILITVM, Antoniniani of Maximus: Their Problematic Attribution and Their Role in Diocletian's Reform of the Coinage. *American Journal Numismatic* 26, 223- 243.
- Waldron, B., L., (2018) *Diocletian, Hereditary Succession the Tetrachic Dynasty*. Sydney.
- Webb, P. H. (1933), *The Roman Imperial Coinage*, c.5, London.
- Zonaras (2012). *The History of Zonaras: From Alexander Severus to the Death of the Theodosius the Great* (Çev: T. M. Banchich, E. N. Lane). Routhledge.

#### **Elektronik Kaynaklar**

<https://www.theoi.com/Gallery/Z26.1G.html>, 9 Mayıs 2021.

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Tetrar%C5%9Fi#/media/Dosya:Venice\\_%E2%80%93\\_The\\_Tetrarchs\\_03.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Tetrar%C5%9Fi#/media/Dosya:Venice_%E2%80%93_The_Tetrarchs_03.jpg), 9 Mayıs 2021.

[https://www.wildwinds.com/coins/ric/diocletian/Gilles\\_L.txt](https://www.wildwinds.com/coins/ric/diocletian/Gilles_L.txt), 12 Mayıs 2021.

## KATALOG

	<p><b>Kat. No: 1</b> <b>Buluntu Yeri:</b> Lugdunum <b>Tarihlendirme:</b> M.S. 289 <b>Tanım;</b> <b>Ön Yüz:</b> IMP C DIOCLETIANVS P F AVG. Işın taçlı Diocletianus büstü bulunur. <b>Arka Yüz:</b> VIRTVTI AVGG. Herkül, ayakta ve aslanı boğuyor. <b>Referans:</b> RIC V, Diocletian 99.</p>
	<p><b>Kat. No: 2</b> <b>Buluntu Yeri:</b> Roma <b>Tarihlendirme:</b> M.S. 284-294 <b>Tanım;</b> <b>Ön Yüz:</b> IMP C C DIOCLETIANVS P F AVG. Bol dökümlü kıyafeti ile sağa dönük Diocletianus büstü. <b>Arka Yüz:</b> IOVI FVLGERATORI. Jupiter, sağa doğru koşuyor ve elinde yıldırım demeti bulunuyor. Titan'ı deviriyor. <b>Referans:</b> RIC V Diocletian 144.</p>

	<p><b>Kat. No: 3</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Roma</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 284-294</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> DIOCLETIANVS P F AVG. Başında diadem yapraklarından bir taçı bol dökümlü kıyafeti ile sağa dönük Diocletianus büstü.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> IOVI FVLGERATORI. Jupiter sola dönük, sağ elinde yıldırım ve sol eli ile titanı devirir.</p> <p><b>Referans:</b> RIC V, Diocletian 146.</p>
---	---

	<p><b>Kat. No: 4</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Lugdunum</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 285</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> IMP C C VAL DIOCLETUANVS F AVG. Defne taçlı Diocletianus büstü bulunur.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> IMP C MAXIMIANVS AVG. Aslan derisi giyen ve elinde sopa bulunan diadem taçlı Maximianus büstü bulunur.</p> <p><b>Referans:</b> RIC V Diocletian, 334.</p>
---	--

	<p><b>Kat. No: 5</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Roma</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 284-294</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> IMP C C VAL DIOCLETIANVS AVG. Diadem taçlı Diocletian büstü bulunur.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> ORIENS AVG. Sole, sağa doğru durur ve sağ elini kaldırır, sol elinde kırbaç bulunur.</p> <p><b>Referans:</b> RIC V, Diocletian, 148.</p>
---	--

	<p><b>Kat. No: 6</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Siscia</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 288-289</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> IMP C C VAL DIOCLETIANVS AVG. Işın taçlı Diocletianus büstü sağ tarafa dönüktür.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> VICTORIA AVVG. Diocletianus ve Maximianus'un ellerinde asalar vardır ve tokalaşırlar. İkisi tokalaşırken Zafer arkada ellerini onların omuzlarının etrafına yerleştirmiştir.</p> <p><b>Referans:</b> RIC V 282.</p>
---	---




	<p><b>Kat. No: 7</b> <b>Buluntu Yeri:</b> Lugdunum <b>Tarihlendirme:</b> M.S. 290 <b>Tanım;</b> <b>Ön Yüz:</b> IMP MAXIMIANVS AVG. Diocletianus, ışın taçlı ve sağ elinde kartal başlı asa tutar. <b>Arka Yüz:</b> ADVENTVS AVGG. Diocletianus ve Maximianus at sürerler ve sağ elleri havadadır. <b>Referans:</b> RIC V Diocletian, 347.</p>
--	---

	<p><b>Kat. No: 8</b> <b>Buluntu Yeri:</b> <b>Tarihlendirme:</b> M.S. 290- 291 <b>Tanım;</b> <b>Ön Yüz:</b> IMP DIOCLETIANVS P AVG. Işın taçlı Diocletianus büstü sağa doğru durur. <b>Arka Yüz:</b> SAECVRIT PERP veya SECVRIT PERP. Securitas, bol dökümlü bir kıyafet içerisindedir ve önünde sağa dönük elini başına kaldırmış ve sol eli dirsekten sütuna yaslanmıştır. Bacakları çapraz durmaktadır. <b>Referans:</b> RIC V, Diocletian 82.</p>
---	--

	<p><b>Kat. No: 9</b> <b>Buluntu Yeri:</b> Londinium <b>Tarihlendirme:</b> M.S. 286-293 <b>Tanım;</b> <b>Ön Yüz:</b> IMP MAXIMIANVS P F AVG<sup>[11]</sup><sub>[SEP]</sub>. Işın taçlı, Maximianus büstü bulunur <b>Arka Yüz:</b> PAX AVGGG. Pax ayakta, elinde demet, asa tutar. Sola doğru dönüktür. <b>Referans:</b> Musaum of Ancient Cultures, Macoquarie Universty, Hunt.1.</p>
---	--

	<p><b>Kat. No: 10</b> <b>Buluntu Yeri:</b> Londinium <b>Tarihlendirme:</b> M.S. 286-293 <b>Tanım;</b> <b>Ön Yüz:</b> IMP CARAVSIVS P F AVG. Carausius'un ışın taçlı büstü, sağa doğru durur. <b>Arka Yüz:</b> PAX AVG. Pax ayakta, elimde demet ve asa tutar.Sola doğru dönüktür. <b>Referans:</b> NM. 2004. 1356, Hunt., 26.</p>
---	---

	<p><b>Kat. No: 11</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Londinium</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 293-296</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> IMP C ALLECTVS P F AVG. Allectus'un ışın taçlı büstü bulunmaktadır.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> PAX AVG. Pax, demet ve asa tutmaktadır.</p> <p><b>Referans:</b> Gale Collection at The Australian Centre for Ancient Numismatic Studies, Maquarie University, Hunt, 8.</p>
--	---

	<p><b>Kat. No: 12</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Roma</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 294-295</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> MAXIMIANVS AVG. Defne yapraklı tacı ile Maximianus bulunur.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> [C-OMIT-ATVS – AV-GG or CO-MITA- TVS AV-GG]. Diocletianus ve Maximianus atın üzerinde sağ elleri havaya kaldırılmış, diğer ellerinde asa tutarlar.</p> <p><b>Referans:</b> RIC VI Rome 3.</p>
---	---

	<p><b>Kat. No: 13</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Trier</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 293-294</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> DIOCLETIANVS AVG ET MAXIMIANVS C. Sağda Diocletianus büstü ve imparatorluk kaftanı giyer. Solda ise Maximianus büstü, imparatorluk kaftanı giyer ve iki büst birbirine bakmaktadır.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> MAXIMIANVS AVG ET CONSTANTIVS C. Defne yapraklı Diocletianus ve Constantius büstü, birbirlerine bakmaktadır ve imparatorluk kaftanı giymektedirler.</p> <p><b>Referans:</b> RIC VI, Treveri 2.</p>
---	---


	<p><b>Kat. No: 14</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Roma</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 294</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> DIOCLETIANVS AVG. Defne taçlı Diocletianus büstü bulunur.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> VICTORI-A SARMAT. VIRTVS-MILITVM. Diocletianus, Maximianus, Constantius Chlorus, Galerius tripodun başında kurban verir. Arkada altı kuleli bir kapı bulunur.</p> <p><b>Referans:</b> RIC IV Rome 19a.</p>
---	--



	<p><b>Kat. No: 15</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Roma</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 294</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> MAXIMIANVS AVG. Defne taçlı Maximianus büstü bulunur.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> VICTORI-A SARMAT. Diocletianus, Maximianus, Constantius Chlorus, Galerius tripodun başında kurban verir. Arkada altı kuleli bir kapı bulunur.</p> <p><b>Referans:</b> RIC IV Rome 19b.</p>
--	--

	<p><b>Kat. No: 16</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Roma</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 294</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> CONSTANTIVS CAES. Defne taçlı, Constantius büstü bulunur.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> VICTORI-A SARMAT. Diocletianus, Maximianus, Constantius Chlorus, Galerius tripodun başında kurban verir. Arkada altı kuleli bir kapı bulunur.</p> <p><b>Referans:</b> RIC IV Rome 22a.</p>
---	--

	<p><b>Kat. No: 17</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Roma</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 294</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> MAXIMIANVS CAES. Galerius, başında defne yapraklarından bir taç bulunur.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> VICTORI-A SARMAT. Diocletianus, Maximianus, Constantius Chlorus, Galerius tripodun başında kurban verir. Arkada altı kuleli bir kapı bulunur.</p> <p><b>Referans:</b> RIC VI Rome 22b.</p>
---	---

	<p><b>Kat. No: 18</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b></p> <p><b>Birimi:</b> Antoniniani</p> <p><b>Tarihlendirme:</b></p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> CARAVSIVS ET FRATRES SVI. Maximian, Diocleatian ve Carausius'un sola bakan büstleri, başlarında kesik yaylı taçları bulunur.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> PAX AVGG. Pax, sağ elinde zeytin dalı bulunur ve zeytin dalını ileriye uzatır. Diğer elinde asayı tutar ve asa yukarı doğrudur.</p> <p><b>Referans:</b>Percy, H. Webb, sayfa 550, plate XVIII, 12.</p>
---	---

	<p><b>Kat. No: 19</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Heraclea</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 293</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG. Işın taçlı büst, sağa doğru dönüktür.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> CONCORDIA MILITVM. İmparator, sağda duruyor ve parazonium tutuyor. Jupiter'den dünya üzerinde Zafer alıyor ve ayakta duruyor. Elinde asa bulunur.</p> <p><b>Referans:</b> RIC V 284C</p>
--	--

	<p><b>Kat. No: 20</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Roma</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 294</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> MAXIMIANVS AVG. Defne yapraklarından bir tacı olan Maximianus büstü.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> VIRTVS-MILITVM. Diocletianus, Maximianus, Constantius Chlorus, Galerius tripodun başında kurban verir. Arkada altı kuleli bir kapı bulunur.</p> <p><b>Referans:</b> RIC VI Rome 32b.</p>
---	---

	<p><b>Kat. No: 21</b></p> <p><b>Buluntu Yeri:</b> Roma</p> <p><b>Tarihlendirme:</b> M.S. 298-299</p> <p><b>Tanım;</b></p> <p><b>Ön Yüz:</b> DIOCLETIANVS P F AVG. Diadem taçlı Diocletianus büstü bulunur.</p> <p><b>Arka Yüz:</b> PROVIDENTIA AVGG. Kale kapısı, kapılar açık üst ön kısımda üç küçük kale bulunur. Arka tarafta iki küçük kule arasında iki kula daha görülür.</p> <p><b>Referans:</b> RIC VI Rome 5a.</p>
---	--



## Resimler



**Resim 1:** Venedik'te bulunan San Marco Bazilikası'nın sağ köşesinde yer alan Tetrarchia'yı temsil eden Diocletianus, Maximianus, Galerius ve Constantius'un bulunduğu heykel grubudur.

([https://tr.wikipedia.org/wiki/Tetrar%C5%9Fi#/media/Dosya:Venice\\_%E2%80%93\\_The\\_Tetrarchs\\_03.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Tetrar%C5%9Fi#/media/Dosya:Venice_%E2%80%93_The_Tetrarchs_03.jpg), 9 Mayıs 2021).



**Resim 2:** National Museum of Spain, Madrid Müzesi'nde M.S. 3. yüzyıl Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait Hercules'in Nemea Aslanı'nı öldürürken sahnelendiği mozaik. (<https://www.theoi.com/Gallery/Z26.1G.html>, 9 Mayıs 2021).